

EKA
Restaureerimisteaduskond
Täienduskoolitus

Ago Arge
TÕLLUSTE MÕISA PEAHOONE KATUSE TARINDI
TEHNILISE SEISUKORRA HINNANG JA
ETTEPANEKUD REMONDIKS
Kursusetöö

Juhendaja: Tõnu Sepp

Tallinn 2007

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	4
AJALOO LÜHIKOKKUVÕTE.....	5
EHITUSAJALUGU	5
EHITISE KIRJELDUS	6
KATUSE KANDEKONSTRUKTSIOONI OLEMASOLEV OLUKORRA HINDAMINE....	8
SARIKAD	8
PENNID	8
TOOLVÄRK.....	9
MÜÜRILATT	9
SARIKA TÕSTMIS TALAD	10
ALUSSEINAD.....	10
LAETALAD.....	11
OLEMASOLEVA OLUKORRA KIRJELDUS JA ETTEPANEKUD REMONDIKS	11
SOOVITUSED TÖÖDE TEOSTAMISEKS	12
LISAD	12
KOKKUVÕTE.....	14

SISSEJUHATUS

Oma lõputöö teema valikul lähtusin töö aktuaalsusest , kuna praegustel omanikel on plaanis katuse remont veel 2007 aastal ära teha .

Töö eesmärk on : - katusetarindi tehnilise seisundi selgitamine

- tarindite kahjustuste fikseerimine
- katusekonstruktsiooni kandevõime ja avariihtlikuse selgitamine
- remondi meetodika väljatöötamine
- tarindimaterjalide tehnilise seisundi määratlemine

Käeosoleva tööga käsitletakse ainult säilitatava mõisa peahoone katusekonstruktsiooni olukorda. Tähelepanu tuleks veel juhtida välisseinte olukorrale. Erilist tähelepanu tuleb kindlasti tulevikus pöörata vanima hooneosa välisseintele, mis on tugevalt kahjustatud.

AJALOO LÜHIKOKKUVÕTE

Tõlluste mõisa esmamainimine on aastast 1528 . a . 17 . sajandil Viedingoffide perekonna valdusesse olles kujunes Tõlluste piirkonn suurimaks mõisaks . 1710 .a. Põhjasõja käigus tulekahjus , hoone põles maani maha . Samal ajal Saaremaal möllanud katk lõpetas mõisa tegevuse täielikul . Mõisahoonete taastamiseks peetakse 1747 . aastat . 1789. a. Saab mõisa omanikuks G Fr. Sass , sellest peale on ligi 100 a. vältel mõisa omanikuks vana aadlike Sasside suguvõsa . 1920-1970. a. oli mõisa härrastemajas algkool , mille järel oli majas puhkebaas ja elukorterid.

EHITUSAJALUGU

Tõlluste mõisakompleks esindab vanimat Saaremaa mõisaarhitektuuri, kogu oma terviklikkuses on iga hoone ehitusajaloolisest aspektist huvipakkuv. Hoonete juures on säilinud vanemad ehitustraditsioonid, kasutatakse kohaliku ehitusmaterjali: paas, dolomiit ja katuseroog.

Vanim graafiline materjal on säilinud aastast 1785. a. Kaardile on märgitud kõrge soklikorrusega kahe korstnaga härrastemaja , mille taha jääb korrapärase planeeringuga puuviljaaed . Härrastemaja ees on avar väljak , mida läbib sissesõidutee, lõunapoole jääb aidahoone ja puktuulik. Õue äärealadele jääb kaks tiiki, kastellilaadne karjalaut ja aiamaja. Elumaja, ait ja aiamaja on ehitatud 18. saj. 40- ndatel aastatel . Ajaloolises õiendis väidetakse ,et põhikorpus on ehitatud 1747. aastal. Sellega liituv tiibhoone 1820. aastal. Need aastaarvud olid märgitud M. Hermati ja V. Milleri andmetel hoone erinevatele otstele. Hooneosade ehitusaegne dateerimine hoone otstel olnud aastaarvude järgi on kaheldav, kuna tänini neid aastaarve leitud ei ole. Aastat 1747 peetakse tänase hoone kohal asunud väiksema hoone ehitusajaks, mis oli kitsam ja lühem. Mõisast vanim pliiatsijoonis pärineb härrastemajast 1809.a. Pildil on kujutatud kõrge kivist sokliga rõhtpalkehitis, hoone vasak osa on osaliselt laotud kivist. Katuseroost täiskelpkatuse harjal asuvad kaks kõrget korstnapiipu. Hoone keskel paikneb primitiivne rõhtpalkidest tuulekoda ja majal on kuueruudulised aknad. Hilisemal, 1790. aasta

mõisaansambli plaanil on härrastemaja umbes samades mõõtudes kui eelnevalt kirjeldatud pliiatsijoonisel.

Härrastemajale alustati suuremate ümberehitustöödega 1820.a. Aleksander von Sassi ajal, mil rajati härrastemajale tiibehitis ja tehti ümberehitusi põhikorpuses. Põhikorpuse otsafassaadi viilul olnud aastaarv 1843, viitab võimalusele, siis pikendati põhikorpust põhja poole ja ehitati selle külge madalam tiibehitis.

Mingil hilisemal perioodil on nii põhikorpuse kui tiibhoone juurde lisatud puitpalkonid. Arhiivimaterjalides on 1907. aastal mõisa hoonete kohta kirjutatud: elumaja on olnud kivist ja puidust rookatusega Sama pilt avaneb meile 1930- ndatest pärineval fotol. Poolkelpkatuse remondiks kasutati katuseroogu kuni 1956. aastani.

Mõisasüdamiku hoonestamisele pandi alus 18. sajandi keskpaiku, 19. sajandil teostati siin palju ümber- ja juurdeehitustöid ja rajati uusi hooneid.

Ehitusajaloolised daatumid

1747 – vanem mõisahoone, olemasoleva põhikorpuse kohal olnud sellest kitsam ja lühem hoone.

1820 – põhikorpus ehitati ringi pikemaks ja laiemaks.

1820- 1843 - rajati suurem tiibhoone.

1843- pikendati põhikorpust ja ehitati väike tiibhoone.

19.saj. lõpp- 20. saj. algus – ehitati puitpalkonid põhikorpusele ja tiibhoonele.

EHITISE KIRJELDUS

Härrastemaja koosneb mitmel erineval ajastul ehitatud hooneosadest. Ühekorruseline ristkülikukujulise põhiplaaniga kõrge soklikorrusega hooneosa on vanim, sellest on omakorda aimatav 18. saj. keskpaigast pärinev hooneosa, mille mõõdud on näha keldriruumides. Vanimad massiivsed müürid on kitsaste aknaavadega ja laotud pae- ja maakividest. Keldris on säilinud vanad palklaed, kust võib välja lugeda erinevaid ehitusetappe. Härrastemaja seinad on paekivist, lõunapoolne otsasein osaliselt puust ja

üle krohvitud . Puidust seiniosa on tänaseks väga halvas olukorras ja vajab terves osas väljavahetamist .

Algselt olid aknad kuueruudulised , tänaseks säilinud akende rütm on väga ebakorrapärane . Loodefassaadil on osa avasid kinni ehitatud , otsafassaadil on aknaavade suurus muutunud .

Pääs hoonesse on esifassaadi vasakpoolses osas , tema ette on hiljem ehitatud lahtine dolomiitplokkidele toetuv katusega puitpalkon . Palkonilt avaneb eluruumidesse kõrge kahe tiivaga profileeritud tahveldiste , piitade ja eenduva hammaslõikelise ülakarniisiga klassitsistlik uks .

Poolkelpkatuse katteks oli kuni 1956. aasta remondini roog . Katusest ulatus välja hoone keskele suurem vintskapp , millest kahele pool olid sümmeetriliselt kaks väiksemat .

Hoone interjööri kujundus on hävinenud , säilinud on üks profileeritud piirdelaudadega barokne toauks .

Terve mõisaansambel oli kuni 20. saj. alguseni heas tehnilises seisukorras . Hilisemal perioodil , peale hoonete tühjaks jäämist 20. saj. teisel poolel on hooned tugevasti kahjustatud .

Kokkuvõttes võib öelda , mõis on tagasihoidlik , Saaremaale iseloomuliku vanema ehitustraditsiooni esindaja . Hoone rajamine algab küll barokiajastul , kuid sellest pole midagi iseloomuliku säilinud . Maja korduvate ümberehitamiste tõttu esineb hoone ehituskehandis ja väliskujunduses vasturääkivusi .

KATUSE KANDEKONSTRUKTSIOONI OLEMASOLEV OLUKORRA HINDAMINE

SARIKAD

Sarikad mõõtudega 200*200mm on üldiselt heas seisus. Niiskusest tekkinu kahjustused sarkatel puuduvad. Samas on sarikaid vigastatud lammutatava tiibhoone ehitamisel, mille tulemusel on toolvärgi kohalt sarikad läbi lõigatud. Vintsakpi ehitamisel on vigastatud sarikaid. Mis tuleb tugevdada plommimise teel.

PENNID

Olemasolevad pennid ristlõikega 150*150mm on üldiselt heas seisus. Osa penne on kahjustatud läbijooksude tõttu ja paljud pennid puuduvad.

TOOLVÄRK

Olemasolev toolvärk on hästi säilinud. Jätta alles ainult lammutatava hooneosa pool olevad toolvärgid, muus osas võib need eemaldada.

MÜÜRILATT

Müürilatt vana hoone välisseina osas on täielikult mädanenud ja kuulub vahetamisele.

SARIKA TÕSTMIS TALAD

Kuna on mädanenud müürilatt ja vana hooneosa laetalade otsad on vigastada saanud ja sarikate tõstmis talad. Esineb kahjustusi läbijooksudest ja vana osa laetalade vajumisest tekkinud liigse koormuse põhjustatud vigastusi.

ALUSSEINAD

Vana osa palksein on kahjustatud vee läbijooksudest. Osaliselt on see asendatud silikaadist lapitud seinaga. Seina peal puudub hüdroisolatsioon müürilati all, mille

tulemusel on müürilatt mädanenud. Kogu palksein vana osa õuepoolses osas tuleks taastada. Ajutiselt piisab tiibhoone lammutamisest ja olemasolevate laetalade toestamisest.

LAETALAD

Uues hooneosas on laetalad hästi säilinud, võib esineda niiskuskahjustusi kuid visuaalsel vaatlemisel need puudusid, kuna tala otsad on müüritud seinasse. Vana hooneosa laetalade otsad tiibhoone poolses küljes on hävinud.

OLEMASOLEVA OLUKORRA KIRJELDUS JA ETTEPANEKUD REMONDIKS

SARIKAD	OLEMASOLEV OLUKORD	ETTEPANEKUD
nr. 4	Penn keskelt mädanenud, Sarikas otsast lõigatud	Penn vahetada, paigaldada sarika pikendus 4jm
nr. 5	Penn puudu, Sarikas otsast lõigatud	Paigaldada uus penn, paigaldada sarika pikendus 4jm
nr. 6	Penn puudu	Paigaldada uus penn
nr. 7	Penn puudu	Paigaldada uus penn
nr. 9	Sarikas puruks, penn puudu	Paigaldada uus sarikas, paigaldada uus penn
nr. 10	Sarikat lõigatud, penn puudu	Sarikas proteesida 5jm, paigaldada uus penn
nr. 11	Sarikat saetud, penn puudu	Paigaldada tugevdada, paigaldada uus penn
nr. 12	Sarikat saetud, penn puudu	Paigaldada tugevdada, paigaldada uus penn
nr. 13	Sarikas puruks, penn puudu	Paigaldada uus sarikas, paigaldada uus penn
nr. 14	Penn puudu	Sarikas lahti võtta ja uuesti kinnitada, paigaldada uus penn
nr. 15	Penn puudu	Sarikas lahti võtta ja uuesti kinnitada, paigaldada uus penn
nr. 16	Penn puudu	Sarikas lahti võtta ja uuesti kinnitada, paigaldada uus penn
nr. 17	Penn puudu	Sarikas lahti võtta ja uuesti kinnitada, paigaldada uus penn
nr. 18	Penn puudu	Sarikas lahti võtta ja uuesti kinnitada, paigaldada uus penn
nr. 19	Penn puudu	Sarikas lahti võtta ja uuesti kinnitada, paigaldada uus penn
nr. 22	Penn puudu	Paigaldada uus penn
nr. 24	Penn puudu	Paigaldada uus penn
MUUD		
1	Müürilatt vana osa välisseinad mädanenud	Paigaldada uus müürilatt 200*200mm 18jm
2	Purunenud sarikatõstmis talad	Paigaldada uued talad, pikkus ca 2m, 200*200mm täpne kogus ca 14 selgub müürilati vahetamisel.

3	Mädanenud vana hoone laetalade välisseina poolsed otsad	eemaldada mädanenud otsad, plommida ja tõsta õigele kõrgusele või eemaldada vanad mädanenud otsad, tõsta õigele kõrgusele ja toestada.
---	---	--

Märkus: Tabelit vaadata koos joonisega A-1

Soovitused tööde teostamiseks

- vahelaelt eemaldada praht, lahtine savikiht
- eemaldada ajutine toolvärk
- avada vahelae laudis, tagada ligipääs vahetatavatele konstruktsioonidele
- hinnata vahelae olukord mis eelduste kohaselt on vana hooneosas saanud tugevaid niiskuskahjustusi
- hinnata vana hooneosa välisseina konstruktsiooni püsivust
- eemaldada katusele eterniit ja alusroovitus
- vajadusel toestada vana hooneosa vahelagi
- ehitada ajutine toolvärk
- vahetada müürilatt järkude kaupa
- paigaldada uued sarika tõstmise talad, võimalusel kasutada olemasolevaid
- rihtida sarikad ja proteesida vigastatud
- paigaldada puuduvad või kahjustatud pennid
- paigaldada laastukatuse alusroovitus vastavalt laastupaigaldaja juhistele
- paigaldada laastukatus
- vajadusel töödelda olemasolevaid puitkonstruktsioone putuka ja mädanikuvastaste immutusvahenditega

LISAD

1. I korrus – versioon ehitusetappidest
2. Tõlluste mõisa peahoone foto 1930-ndatest aastatest
3. Tõlluste mõisa peahoone foto aastatest 1974-1976
4. Lõihe 1-1
5. Vaade loodest
6. Vaade kirdest

7. Vaade edelast
8. Vaade kagust
9. Asukohaskeem

Kokkuvõte

Käesolevas töös vaatlesime Tõlluste mõisa peahoone katuse kandekonstruktsiooni olukorda ja tegime ettepanekud katuse restaureerimiseks. Katuse kandekonstruktsioon ise oli üsna rahuldavas seisundis. Sarikaid oli kahjustatud ehitustööde käigus ja eemaldatud oli penne. Sarikatel putukatest ja mädanikust olulisi kahjusti eileidnud. Samuti oli korras olemasolev töölvärk, millest osa võiks eemaldada. Töö käigus avastasime vanima hooneosa (ehitatud 1747-1809) välisseintes tugevaid vee ja mädanikkahjustusi. Samuti leidis majavammi, mis on väga tõsine probleem. Sellega tuleks tegeleda kohe.